

УДК 339.72

М.Ю. Демченко, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**МІЖНАРОДНІ ЗОЛОВОВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ
СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ****М.Ю. Демченко**, канд. екон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЗОЛОВОВАЛЮТНЫЕ РЕЗЕРВЫ В КОНТЕКСТЕ
ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ СТРАНЫ****Maksym Demchenko**, PhD in Economics

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**INTERNATIONAL GOLD AND FOREIGN EXCHANGE RESERVES
IN THE CONTEXT OF FINANCIAL STABILITY OF COUNTRIES**

Представлено авторську позицію щодо напрямку діяльності центрального банку та Ради з фінансової стабільності України з метою досягнення фінансової стабільності в державі. Обґрунтовано, що накопичення значного обсягу міжнародних золотовалютних резервів є однією з необхідних умов забезпечення фінансової стабільності в Україні. Здійснено аналіз золотовалютних резервів країн з розвинутою економікою, а також країн із ринком, що формується, і нерозвинутих країн за період 1997–2014 рр.

Ключові слова: фінансова стабільність, банківська система, центральний банк, міжнародні золотовалютні резерви, країни з розвинутою економікою, країни із ринком, що формується, і нерозвинуті країни.

Представлена авторская позиция применительно к направлению деятельности центрального банка и Совета по финансовой стабильности Украины с целью достижения финансовой стабильности в государстве. Обосновано, что накопление значительного объема международных золотовалютных резервов есть одно из условий обеспечения финансовой стабильности в Украине. Проведен анализ золотовалютных резервов стран с развитой экономикой, а так же стран с рынком, что формируется, и развивающихся стран за период 1997–2014 гг.

Ключевые слова: финансовая стабильность, банковская система, центральный банк, международные золотовалютные резервы, страны с развитой экономикой, страны с рынком, что формируется, и развивающиеся страны.

Author's position in relation to the direction of the central bank and the financial stability board in Ukraine, in order to achieve financial stability in the country. It is proved that the accumulation of a large volume international of gold and foreign exchange reserves it is one of the conditions to ensure financial stability in Ukraine. An author makes the analysis of gold and foreign exchange reserves of countries with the developed economy, and also countries with a market, which is formed and developing countries for period 1997-2014 in the article.

Key words: financial stability, banking system, central bank, international of gold and foreign exchange reserves, of countries with the developed economy, countries with a market, which is formed and developing countries.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції у сфері золотовалютних резервів слугують яскравим підтвердженням загальних макроекономічних процесів у глобальній економіці й опосередковано вказують на фінансову нестабільність та економічні проблеми в окремих країнах, включаючи Україну. Тому з'ясування сутності поняття «фінансова стабільність», особливості її забезпечення через дії центрального банку з накопичення золотовалютних резервів для забезпечення внутрішньої і зовнішньої стабільності національної економіки вбачається нам актуальним та своєчасним. Необхідність і значущість дослідження сучасного стану міжнародних золотовалютних резервів обумовлюється тим, що вони залишаються елементом фінансової стабільності внутрішнього фінансового ринку та своєрідним захисним буфером вітчизняної економіки від зовнішніх валютно-фінансових криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато науково-теоретичних досліджень щодо питання змісту поняття «фінансова стабільність», її чинників та механізмів забезпечення. Вагомий внесок у розвиток таких досліджень здійснили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В.В. Козюк [1], Я.В. Белінська [2], Б.І. Пшик [3], Ц.Г. Огонь [4], П.В. Каллаур [5] та багато ін. Незважаючи на значні здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців у дослідженні проблем теоретичного обґрунтування фінансової стабільності, багато питань залишається поза їхньою увагою, а особливо, що стосується її

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

реалізації через дії центрального банку з накопичення золотовалютних резервів для забезпечення внутрішньої і зовнішньої стабільності національної економіки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, на наш погляд, розгляд фінансової стабільності повинен проходити в контексті стабільності всіх елементів фінансової системи, включаючи головного банківського регулятора країни, а особливо в частині достатності його міжнародних золотовалютних резервів, можливості протидії можливим зовнішнім та внутрішнім загрозам, врахуванні тенденцій змін золотовалютних резервів у глобальному економічному середовищі та провідних країнах світу.

Мета статті. Метою статті є: 1) з'ясування сутності поняття «фінансова стабільність», особливості її забезпечення через дії центрального банку з накопичення золотовалютних резервів; 2) розгляд сучасних тенденцій змін глобальних резервів та їх обсягів у окремих країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економічна наука знає багато різних визначень і тлумачень макроекономічного поняття «фінансова стабільність», які по-різному його розуміють, уявляють та визначають чинники й механізми її забезпечення. На думку науковців, це:

– розвиток фінансового сектору, який би сприяв довгостроковому зростанню глобальної економіки в цілому, забезпечив безперешкодне фінансування дефіцитів платіжних балансів із приватних джерел [1, с. 34–39];

– спроможність фінансової системи ефективно виконувати свої функції, передусім забезпечувати ефективний розподіл ресурсів та нормальний перебіг економічних і фінансових процесів [2, с. 3];

– синергетичний результат взаємодії фінансових установ, фінансових ринків та інфраструктури, а також фінансових відносин, які виникають у сфері реальної економіки [3, с. 95];

– досягнення збалансованості потреби і пропозиції на державні фінансові ресурси в процесі формування і виконання зобов'язань [4, с. 32–41];

– характеристика системи, що дозволяє їй довгостроково функціонувати, не змінюючи свою структуру та зберігаючи рівновагу [5, с. 4–8];

– загальний стан фінансової системи, так і опосередковані фактори, як-то довіра до фінансових інститутів [6, с. 122];

– другий пріоритетний напрям діяльності центральних банків (авт. – першим пріоритетом визначена цінова стабільність) [7, с. 3–7].

Як бачимо, різноманіття трактувань фінансової стабільності жодним чином не відповідає на питання: яку роль у фінансовій стабільності країни відіграє центральний банк? Особливо, що стосується наявності у нього міжнародних резервів, його своєчасного виявлення і мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової систем держави. Але ж досягти фінансової стабільності в державі навряд чи можливо без стабільності і впевненості у діяльності однієї з головних структурних ланок фінансової системи країни – банківської системи на чолі з центральним банком. З цією метою Указом Президента України П. Порошенком № 170/2015 від 24.03.2015 р. створена Рада з фінансової стабільності, яку, як співголови, очолюють Голова Національного банку України та Міністр фінансів України [8].

Подолання вразливості та неефективності фінансової системи, повна руйнація якої може стати каталізатором поширення негативних тенденцій і в реальному секторі економіки, вимагає підвищення ефективності заходів головного банківського регулятора. З метою сприяння фінансовій стабільності країни, на нашу думку, пріоритетними векторами діяльності Національного банку України (НБУ) і Ради з фінансової стабільності

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

має стати балансування між потребою накопичення та ефективного використання зовнішніх та внутрішніх фінансових ресурсів, відновлення високих темпів економічного зростання й водночас поступове зменшення зовнішньої фінансової залежності для забезпечення стабільності вітчизняної фінансової системи. Без сумніву, вирішенню таких завдань у нашій державі, у тому числі, буде сприяти значний обсяг накопичених міжнародних резервів, які мають допомагати формуванню захисних і стабілізаційних механізмів, а також дієвих важелів управління фінансовою системою.

Значний обсяг міжнародних золотовалютних резервів є однією з необхідних умов забезпечення фінансової стабільності в Україні, а також можливістю повного виконання своїх зовнішніх та внутрішніх зобов'язань, що сприятиме відновленню внутрішньої та зміцненню зовнішньої довіри до НБУ. Тому, на наше переконання, цьогорічні (2015 р.) заходи НБУ щодо поступового відновлення міжнародних резервів, завдяки співпраці з МФВ та іншими міжнародними фінансовими організаціями, є надзвичайно важливими і своєчасними.

Тільки за останній звітний 2014 рік наша держава втратила 63,1 % свого золотовалютного запасу, або 12,883 млрд дол США. Станом на 01.01.2015 р. їх обсяг знизився до рівня 7,533 млрд дол США. Це є найбільшим річним обсягом втрат резервів за всю історію існування України. Навіть під час розгортання останньої світової фінансової кризи за період з жовтня 2008 р. по жовтень 2009 р., що найшло відображення в наших попередніх дослідженнях [9; 10], резерви України «схудли» на 12 %, або на 3,798 млрд дол США.

У 2015 р. Україна поступово відновлює міжнародні резерви. З початку року вони подвоїлись і станом на 31.10.2015 р. досягли рівня 12,962 млрд дол США (рис. 1).

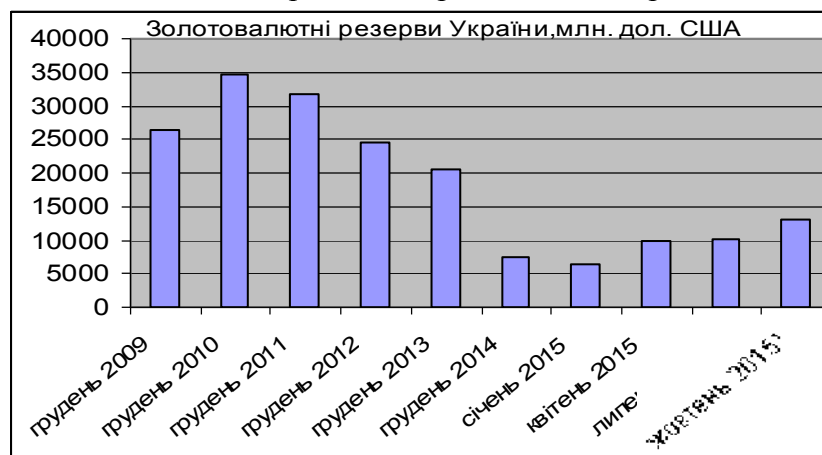

Рис. 1. Міжнародні золотовалютні резерви України станом на кінець 2009–2014 рр. та січня/квітня/липня/жовтня 2015¹ р. (млн дол США)

Джерело: складено автором на основі [11].

Примітка:¹ – дані на кінець жовтня 2015 р. попередні.

Але така позитивна динаміка ЗВР досягнута не за рахунок пожвавлення економіки України і зростання експортної виручки, а за рахунок двох чинників. Першого: допомозі наших стратегічних європейських партнерів та США; другого: купівлі валюти на міжбанківському ринку. Загалом з початку 2015 р. чиста купівля (перевищення купівлі над продажем) НБУ валюти на міжбанківському валютному ринку становить близько 1,5 млрд дол США [12]. Треба зазначити, що і перший, і другий чинники мають негативний підтекст для фінансової стабільності. Перший говорить про величезну зовнішню залежність, що нами наголошувалось у попередніх дослідженнях [13], і диктує обмеженість у майбутньому під час прийняття самостійних рішень. Другий примушує підприємства та населення поповнювати оборотні кошти або задовольняти споживання більше продаючи валюту, чим її накопичуючи, що скоріше за все вказує на погіршення їх фінансового стану, аніж на його покращення.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Треба наголосити, що 2014 р. став не тільки для України несприятливим роком зі збереження й накопичення міжнародних золотовалютних резервів. На основі даних Міжнародного валютного фонду про запаси ліквідності країнами світу, які поділені традиційно на дві групи, така доля спіткала багато країн, що розвиваються (табл. 1).

Таблиця 1

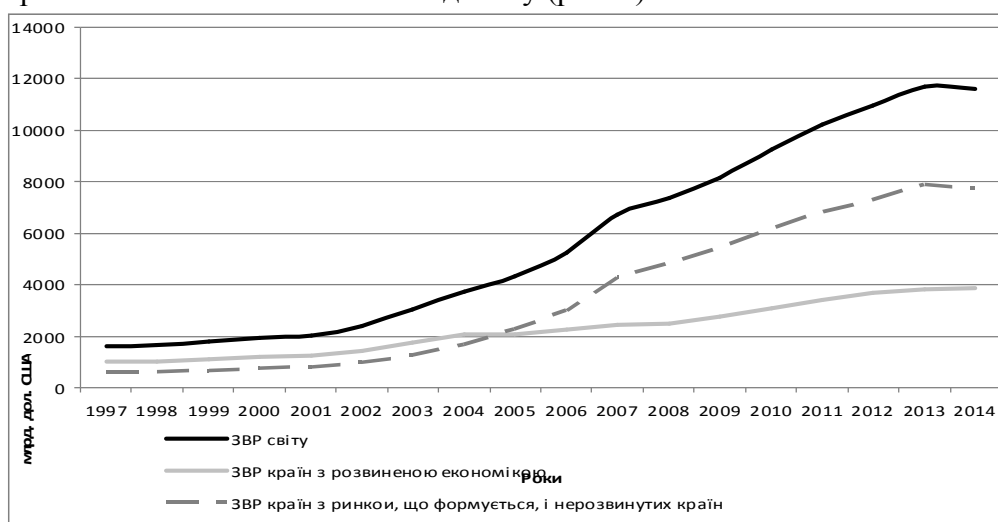
Обсяги офіційних золотовалютних резервів загалом, країн із розвинутою економікою, країн із ринком, що формується, і нерозвинутих країн за період 2008–2014 рр. (на кінець періоду)

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	млрд дол США						
Всього золотовалютних резервів, у т. ч.:	7346	8164	9265	10 206	10 953	11 683	11 588
– країни з розвинутою економікою	2502	2791	3105	3412	3706	3824	3856
– країни з ринком, що формується, і нерозвинутих країн	4 844	5 373	6 160	6 794	7 247	7 859	7 732
	у %						
Всього золотовалютних резервів, у т. ч.:	100	100	100	100	100	100	100
– країни з розвинутою економікою	34,0	34,2	33,5	33,4	33,8	32,7	33,2
– країни з ринком, що формується, і нерозвинутих країн	66,0	65,8	66,5	66,6	66,2	67,2	66,8

Джерело: складено автором на основі [14].

З наведених даних очевидно, що за останній звітний рік відбулося скорочення світових ЗВР на 97 млрд дол США. При цьому падіння ЗВР зазнали країни з ринком, що формується, і нерозвинуті країни, а країни з розвинутою економікою спромоглися їх збільшити. Якщо в 2013 р. запаси ЗВР країн з розвинутою економікою становили 3 824 млрд дол США, або 32,7 % від їх загального обсягу, то на кінець 2014 р. сумарно зросли до 3 856 млрд дол США, та їх частка у загальних світових ЗВР збільшилася до 33,2 % (або на 0,5 в.п.). Натомість ЗВР країн з ринком, що формується, і нерозвинутих країн у сумарному значенні зменшилися з 7 859 до 7 732 млрд дол США, що зменшило і частку в загальносвітових ЗВР з 67,2 % у 2013 р. до 66,8 % станом на кінець 2014 р.

Опосередковано, це може означати погіршення з різних причин фінансового стану і стабільності окремих країн світу та зміну більше ніж за останні 18 років позитивної динаміки зростання глобальних ЗВР на від'ємну (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка світових золотовалютних резервів (ЗВР) країн з розвинутою економікою, країн із ринком, що формується, і нерозвинутих країн за період 1997–2014 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [14].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Такий сценарій не оминув і провідні розвинуті країни, у першу чергу США, Німеччину, Японію та інші (табл. 2). Країни, які за останній звітний рік зменшили обсяги своїх ЗВР, у стовпчику 2014 р. мають позначку «↓».

Таблиця 2

Обсяги міжнародних золотовалютних резервів окремих країн світу за період 2009–2014 рр.

Країни	Міжнародні резерви станом на кінець року, млн дол США					
	2014	2013	2012	2011	2010	2009
1. Китай	3891 282	3872 278	3379 301	3224 695	2895 174	2463 398
2. Японія	1260 548↓	1266 815	1268 125	1295 841	1096 185	1049 397
3. Саудівська Аравія	744 243	737 766	657 075	541 277	445 307	410 315
4. Швейцарія	545 400	535 883	531 275	332 047	270 517	135 001
5. Сполучені Штати Америки	431 449↓	448 890	573 768	547 356	490 802	405 823
6. Тайвань (провінція Китаю)	430 960	428 779	421 304	406 929	396 028	358 309
7. Російська Федерація	385 460↓	509 595	537 618	498 649	479 379	439 450
8. Бразилія	363 551	358 808	373 147	352 012	288 575	238 520
9. Республіка Південна Корея	362 785	345 703	327 699	306 990	292 140	270 842
10. Гонконг	328 510	311 185	317 336	285 408	268 731	255 816
11. Індія	322 509	295 659	298 087	298 252	300 130	284 734
12. Сінгапур	261 509↓	277 775	265 891	243 981	231 330	192 077
13. Мексика	195 682	180 200	167 050	149 209	117 413	99 893
14. Німеччина	192 732↓	198 250	248 878	238 858	216 598	180 854
15. Таїланд	157 108↓	167 233	181 608	175 124	172 129	138 418
16. Франція	143 456↓	144 950	184 551	172 206	166 319	133 090
17. Італія	142 223↓	145 516	181 683	173 302	158 926	132 797
18. Великобританія	135 589	132 929	134 261	121 926	106 567	83 264
19. Туреччина	127 308↓	131 035	119 167	88 340	85 968	74 829
20. Малайзія	115 937↓	134 911	139 724	133 642	106 498	96 678
21. Індонезія	111 862	99 387	112 781	110 123	96 207	66 105
22. Польща	100 438↓	106 219	108 915	97 866	93 514	79 591
23. Ізраїль	85 696	81 615	75 878	74 736	77 315	63 072
24. Філіппіни	79 541↓	83 187	83 831	75 302	62 371	44 243
25. Данія	75 375↓	88 722	89 704	85 054	76 529	76 643
..51. Україна	7 533↓	20 416	24 546	31 795	34 576	26 505

Джерело: [9; 11; 14; 15].

Як видно із табл. 2, не тільки Україна була вимушена витратити свої міжнародні резерви у 2014 році. Скорочення їх обсягу спіткало також ще 13 країн з 25 представлених. Особливо багато втратила резервів Російська Федерація (-124,1 млрд дол США, або 24,3 % від попереднього року), що, без сумніву, є більшою мірою наслідком фінансування агресії проти нашої держави через надання «братньої допомоги» так званим ЛНР та ДНР. Нескладно спрогнозувати, що ще 3–4 роки таких величезних витрат, які тільки за останній рік майже дорівнюють золотовалютним резервам Туреччини, Російська Федерація може впритул наблизитись до стану неплатоспроможності і банкрутства.

На кінець 2014 р. золотовалютні резерви (ЗВР) перших 25-ти країн, представлених у таблиці, сумарно за обсягом становлять 10,991 млрд дол США, або 94,8 % від загальносвітових ЗВР. На всі решта країн світу, включаючи Україну, припадає близько 5 % глобальних золотовалютних запасів. На жаль, за підсумками 2014 р. у цьому списку наша держава межує з Коста-Рикою (7,211 млрд дол США), а ще якихось 2–3 роки тому випереджала Болгарію та Португалію і за обсягами ЗВР наближувалася до Австрії та Бельгії.

За два останні роки (2013–2014 рр.) десятка країн з найбільшим у світі золотовалютним резервом не змінилася, але відбулися певні ротації в середині рейтингу (рис. 3).

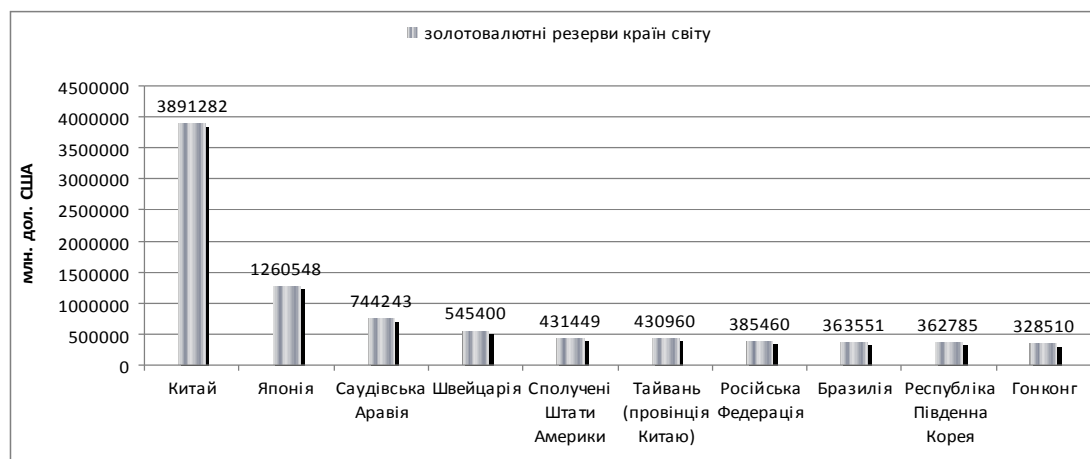

Рис. 3. Топ-10 країн світу за обсягом золотовалютних резервів, станом на 31.12.2014 р.
Джерело: побудовано автором на основі даних табл. 2.

Так, Російська Федерація, поступившись Швейцарії і Тайваню, із п'ятої позиції перейшла на сьому, і стала досяжною за обсягами ЗВР для Канади та Республіки Південна Корея. Сполучені Штати Америки, втративши за останні 2 роки 142 млрд доларів свого резерву, поступилися четвертою позицією Швейцарії і опустились на одну сходинку вниз.

Не зупиняється на досягнутому і продовжує нарощувати запаси ЗВР Китайська Народна Республіка, хоча звичайно і не такими високими темпами, як до 2010 р., коли запаси щорічно зростали до 5–15 % відносно попереднього року. За останній рік КНР додала до свого золотовалютного резерву всього 19 млрд дол США, що у порівнянні з попередніми періодами виглядає як майже повна зупинка накопичень. Крім КНР, поповнення ЗВР за останній рік досягли Саудівська Аравія, Швейцарія, Тайвань, Бразилія, Республіка Південна Корея, Гонконг, Індія та інші країни, що свідчить про велику асиметричність та нерівномірність розвитку у групі країн із ринками, що формуються, і нерозвинутих країнах.

Висновки і пропозиції. Досягти фінансової стабільності в державі без стійкості й ефективної діяльності однієї з головних структурних ланок фінансової системи країни, а саме банківської системи на чолі з центральним банком, не можливо. З метою сприяння фінансовій стабільності країни, на нашу думку, пріоритетними векторами діяльності Національного банку України (НБУ) і Ради з фінансової стабільності має стати балансування між потребою накопичення та ефективного використання зовнішніх і внутрішніх фінансових ресурсів, відновлення високих темпів економічного зростання та водночас поступове зменшення зовнішньої фінансової залежності для забезпечення стабільності вітчизняної фінансової системи. Без сумніву, вирішенню таких завдань у нашій державі, у тому числі, буде сприяти значний обсяг накопичених міжнародних резервів, які мають допомагати формуванню захисних і стабілізаційних механізмів, а також дієвих важелів управління фінансовою системою.

За останній звітний 2014 рік Україна втратила 63,1 % свого золотовалютного запасу, або 12,883 млрд дол США, що є найбільшим річним обсягом втрат резервів за всю історію існування держави. У 2014 р. зазнали падіння ЗВР країни з ринком, що формується, і нерозвинутих країн, а країни з розвинутою економікою спромогли їх збільшити. Якщо в 2013 р. запаси ЗВР країн з розвинутою економікою становили 3 824 млрд дол США, або 32,7 % від їх загального обсягу, то на кінець 2014 р. сумарно зросли до 3 856 млрд дол США, та їх частка у загальних світових ЗВР збільшилася до 33,2 % (або на 0,5 в.п.). Натомість ЗВР країн з ринком, що формується, і нерозвинутих країн у су-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

марному значенні зменшилися з 7 859 до 7 732 млрд дол США, що зменшило і частку в загальносвітових ЗВР з 67,2 % у 2013 р. до 66,8 % станом на кінець 2014 р.

Зменшення власних міжнародних золотовалютних резервів у 2014 р. продемонстрували такі країни, як США, Німеччина, Японія, Франція, Данія, Польща та інші. Проте суттєвого поповнення золотовалютних резервів за останній рік традиційно досягли Китайська Народна Республіка, Саудівська Аравія, Швейцарія, Тайвань, Бразилія, Республіка Південна Корея, Гонконг, Індія.

Список використаних джерел

1. *Козюк В. В.* Монетарні аспекти розвитку поглядів на проблему забезпечення глобальної фінансової стабільності / В. В. Козюк // Вісник НБУ. – 2007. – № 4 (134). – С. 34–39.
2. *Забезпечення фінансової стабільності в Україні в умовах посткризової економіки* / Я. В. Белінська, Д. С. Покришка, О. О. Молдован [та ін.]. – К. : НІСД, 2011. – 88 с.
3. *Пшик Б. І.* Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б. І. Пшик // Вісник СевНТУ. Серія : Економіка і фінанси. – Севастополь, 2013. – Вип. 138/2013. – С. 91–96.
4. *Огонь Ц. Г.* Домінанти фінансової стабільності в розвитку зобов'язань держави / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 32–41.
5. *Каллаур П. В.* Формирование системы мониторинга и оценки финансовой стабильности Республики Беларусь / П. В. Каллаур // Банкаускій веснік. – 2008. – № 6. – С. 4–8.
6. *Foot M.* What is financial stability and how do we get it? / M. Foot // Speech on Meeting of the Financial Services Authority and ACI (UK). – 2007. – 122 p.
7. *Петрик О.* Якою має бути організаційна структура банківського нагляду в Україні? / О. Петрик // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 3–7.
8. *Про Раду з фінансової стабільності* [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24.03.2015 № 170/2015. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/170/2015>.
9. *Демченко М. Ю.* Глобальні золотовалютні резерви: сучасний стан та прогноз / М. Ю. Демченко // Науковий вісник ЧДПЕіУ. Серія 1. Економіка. – 2013. – № 3 (019). – С. 108–116.
10. *Демченко М. Ю.* Міжнародні резерви в контексті змін валютної складової / М. Ю. Демченко // Науковий вісник ЧДПЕіУ. Серія 1. Економіка. – 2013. – № 4 (20). – С. 164–171.
11. *Статистика.* Статистика зовнішнього сектору. Міжнародні резерви (за станом на кінець періоду, млн. дол. США) 2003–2015 рр. [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693066.
12. *Національний банк України провів аукціон з продажу валюти* [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23319438&cat_id=55838.
13. *Демченко М. Ю.* Зовнішня заборгованість України: сучасна динаміка та перспективи / М. Ю. Демченко // Науковий вісник ЧДПЕіУ. Серія 1. Економіка. – 2012. – № 2 (014). – С. 171–176.
14. *Валютна структура офіційних золотовалютних резервів* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/sta/cofer/eng/cofer.pdf>.
15. *Структура международных резервов отдельных стран по состоянию на 1 января 2015 года* [Електронний ресурс] // Официальный сайт Центрального банка Российской Федерации. – Режим доступа : http://www.cbr.ru/statistics/print.aspx?file=credit_statistics/res_str.htm.